

IVARS BĒRZIŅŠ

KULTŪRAS DECENTRALIZĀCIJA KĀ LĒMUMU PIENĒMŠANAS LĪMEŅU PĀRSTRUKTURĒŠANA

Profesora M. Ašmaņa "Politikas terminu vārdnīcā" jēdziens decentralizācija skaidrots kā darbība, kas ir pretēja centralizācijai, un arī kā galvenajam turētājam bijušo pilnvaru vai lietu sadale vairāku turētāju starpā [sk. 2, 34].

Decentralizācija ir viens no biežāk sastopamiem apzīmējumiem mūsdienu sabiedrībā notiekošajām reformām. Šo jēdzienu lieto politoloģijā, socioloģijā, ekonomikā, uzņēmējdarbībā, vadības zinātnē u.c.

Apkopojot varētu teikt, ka decentralizācija ir vadības vienkāršošana, politiski institucionālās varas sadalīšana, tiesisko normu maiņa, demokrātijas ieviešana, ekonomiskās efektivitātes palielināšana, kā arī attīstības projektu veicināšana.

Decentralizāciju var definēt arī kā līdzekli mērķa sasniegšanai. 20. gs. 80. gados D. Rondinelli apkopoja svarīgākos argumentus decentralizācijas ieviešanas nepieciešamībai: plānošanas efektivitātes paaugstināšana, valsts programmu piemērošana reģionālām vajadzībām, sabiedrisko labumu izmaksu samazināšana, reģionālās attīstības atšķirību izlīdzināšanas veicināšana, administratīvās koordinācijas atvieglināšana, pārvaldes atbildības paaugstināšana [16, 134–145].

Decentralizāciju nepieciešams aplūkot kā horizontālu un vertikālu darbību. Ar *horizontālo* decentralizāciju tiek saprasta līdzsvara uzturēšana starp viena līmeņa institūcijām, kā arī paritātes principa ievērošana. *Vertikālajā* decentralizācijā var nodalīt šādus darbības veidus: dekoncentrācija, deleģēšana un devolūcija.

Dekoncentrācija ir biežāk lietotā, taču vismazāk intensīvā metode. Parasti tā ir reformu pasludināšana sabiedrībā. Notiek dažādas pārstrukturēšanās – uzdevumi gan tiek novirzīti zemākstāvošām instancēm, bet galveno lēmumu pieņemšana paliek valsts kompetencē. Dekoncentrācija palielina lokālās pārvaldes līmenī risināmo uzdevumu skaitu, taču nesekmē tās autonomijas pieaugumu.

Krasāka reformu metode ir *deleģēšana*, kur jau varam runāt par dažādu sabiedrības sektoru (valsts, privātais, sabiedriskais) saplūšanu. Te ir iespējami vairāki varianti:

- 1) uzdevumu un atbildības nodošana (deleģēšana) zemākstāvošam pārvaldījumam;
- 2) jaunu vienību veidošana (nevalstiskās organizācijas, arī privātas struktūras), kuras ir atbildīgas valdības priekšā. Tātad runa ir par sabiedrisku uzdevumu deleģēšanu, saglabājot valsts ietekmi.

Ar deleģēšanu saprot arī *privatizāciju*, kas kopš 80. gadiem funkcionē kā apkopojošs termins ekonomikā, menedžmentā un politikā. Attiecības starp privāto un valstisko mainās ne tikai bijušajās sociālistiskajās valstīs, bet arī Rietumeiropā. Praksē privatizācija bieži tiek raksturota kā *denacionalizācija*, *debirokratizācija*, *autonomija*, *tirgus liberalizācija* un arī kā *decentralizācija*.

Valstiskās pārraudzības samazināšanās vienlaikus rada priekšnosacījumus privāto iniciatīvu attīstībai, kas savukārt saistās ar jauniem izaicinājumiem un iespējām. Atšķirība šeit ir tā, ka dekoncentrācijas gadījumā mēs runājam par pārmaiņām viena sektora (piemēram, valsts) ietvaros, bet deleģēšanas gadījumā – par sektoru saplūšanu. Deleģēšanas metode paredz krasāku darbību, un valdībai tās īstenošana nav viegls uzdevums.

Devolūcija ir tiesību un īpašuma pāriešana citās rokās. Tas nozīmē, ka viss lēmumu komplekts tiek nodots lokālai pārvaldei, nesaglabājot nacionālu pārraudzību, saskaņošanu un kontroli. Tikai šādā gadījumā mēs varam runāt par devolūciju. Devolūcija ir politiska decentralizācija un tiesiski garantēta neatkarība.¹

Dekoncentrācijai un deleģēšanai vislabākie tiešie efekti ir lokālajā līmenī [7, 64]. Tomēr uzdevumu dekoncentrācijai parasti neseko atbilstoša resursu dekoncentrācija. Lai mobilizētu kultūras, ekonomiskos un politiskos resursus reģionālā un lokālā līmenī, vadības zinātnē priekšplānā tiek izvirzītas abas šīs metodes.

Lai varētu precīzi novērtēt reformu mērķus un uzdevumus, ir skaidri jāformulē *decentralizācijas kategorijas*. Šeit izmantojams Dž. Koena un S. Petersona piedāvātais dalījums.

Politiskā decentralizācija – lēmumpieņemšanas varas nodošana pilsoņiem, vai to izvēlētiem pārstāvjiem, un tas paredz demokrātijas, pilsoniskās sabiedrības, trešā sektora, NVO attīstību [4, 24].

¹ Piemēram, Vācijā kultūras nozares attīstība ir pavalstu pārziņā (to garantē valsts federālā uzbūve).

Administratīvo decentralizācija – hierarhiska un funkcionāla varas sadalīšana (pārdaļošana) starp centrālo un reģionālo pārvaldību. Uzdevumu izpilde tiek deleģēta, paaugstinās koordinācija, lai kooperācijas ceļā sasniegtu nospraustos mērķus [12, 42].

Telpiskā decentralizācija – pilsētas un reģionālā plānošana; stratēģiju veidošana, ar kuru palīdzību regulēt cilvēku un aktivitāšu koncentrēšanos konkrētos reģionos.

Ekonomiskā decentralizācija – efektivitātes kāpināšana, mērķu sasniegšana, lietojot izmaksu samazināšanas stratēģiju. Šim decentralizācijas veidam ir divi stratēģiskie virzieni:

- a) tirgū orientēta decentralizācija – ekonomikas liberalizācija un privatizācija, kas veicina ražošanas un saražotā izplatīšanas iespējas tirgus ekonomikas apstākļos;
- b) finanšu decentralizācija – pārmaiņas valsts naudas plūsmā, kas notiek līdz ar politisko un administratīvo decentralizāciju [13, 77].

Svarīgs princips decentralizācijas sekmīgā norisē ir *subsidiaritāte*, respektīvi, lēmumu pieņemšana un valsts uzdevumu izpilde iespējami zemākā līmenī, kā arī centrālās varas iesaistīšanās tikai izņēmuma gadījumos [5, 11].

20. gs. 80. gados, kad prāvā daļā Eiropas valstu krasi samazinājās kultūrai atvēlētais budžets, aizvien lielāka uzmanība tika pievērsta ekonomiskās lietderības izvērtēšanas jautājumiem. Mainījās viedokļi par kultūras un tirgus attiecībām. B. Raskijs savā pētījumā “Kultūrpolitika(as) Eiropā – nacionālo valstu nosacījumi” kā vienu no jaunajām kultūrpolitikas tendencēm šajā laikā norāda tieši decentralizāciju [15]. Dažādos Eiropas reģionos tā izpaudās gan kā teritoriāla un finansiāla, gan arī kā institucionāla pārdaļē. To var raksturot arī kā politisku, finansiālu un administratīvu mērķi. Politiskā aspektā decentralizācija ir saistīta ar rūpēm par kultūru globalizācijas un komercializācijas apstākļos, ar likumdošanas un finansiālo līdzekļu palīdzību tā aizsargā nacionālo kultūras industriju un nekomerciālo vidi. Finansiālā aspektā tā nozīmē centralizētās finanšu pārdales dažādošanu, veidojot komplementāru finansējuma modeli. Administratīvā aspektā tiek veiktas reformas, lai atbrīvotu valsti no lēmumu pieņemšanas un finanšu pārdales procesa.

90. gadu vidū arī Latvijā tika pieņemti pirmie kultūrpolitiskie lēmumi un veikti pētījumi kultūras nozares decentralizācijā. Jau “Latvijas valsts kultūrpolitikas pamatnostādņēs” kā atsevišķs uzdevums ir minēts:

“4. Veicināt decentralizāciju kultūras pārvaldē, kultūras institūciju darbībā

un finansēšanā; noteikt kultūratbildību visos līmeņos – valstiskajā, pašvaldību, sabiedriskajā un individuālajā.

5. Sekmēt novadu kultūras tālāku attīstību, kultūras centru veidošanos ārpus Rīgas; nodrošināt visā Latvijā pilnvērtīgu kultūrvidi (*dekoncentrācija*).” [11]

1995. gadā Latvijā tika nodibināta Nacionālā kultūras padome – sabiedriska padomdevēja struktūra valsts kultūrpolitikas veidošanai un kultūras procesu veicināšanai.² Kultūras infrastruktūras administrēšanā piedalās arī citas ministrijas, kuru pārziņā atrodas atsevišķas kultūras institūcijas. Ar kultūrizglītības iestāžu darba administrēšanu nodarbojas Izglītības un zinātnes ministrija. Būtu vēlams, lai arī citas ministrijas, īpaši Ārlietu ministrija, aktīvāk iesaistītos kultūras procesu organizēšanā. Ziņojumos par kultūrpolitiku vienmēr tiek uzsvērts, ka, uzlabojoties sadarbībai, var tikt uzlabota kultūrvide (*horizontālā decentralizācija*).

Latvijā noteiktu kultūrpolitikas sfēru aptver arī pašvaldības, kuru funkcijas un pienākumi noteikti likumā “Par pašvaldībām”. Kultūras procesu vadības jomā kā vidutāji starp valsti un pašvaldību darbojas valsts kultūras inspektori. Viņi īsteno valsts kultūrpolitiku Latvijas reģionos un pēc sava statusa ir Kultūras ministrijas ierēdņi, kurus amatā ieceļ kultūras ministrs, savu rīkojumu saskaņojot ar attiecīgo pašvaldību (*dekoncentrācija*).

Latvijas kultūras finansēšanas sistēmā progresīvs bija 1998. gadā pieņemtais lēmums nodibināt Valsts Kultūrkapitāla fondu (VKKF). Būtiski bija tas, ka VKKF nepārraudzītu valsts ierēdņi, bet padome. Tātad – kaut valsts dibināta struktūra, tomēr līdzekļu sadales un pamatkapitāla apsaimniekošanas ziņā tā būtu neatkarīga (*finansiāla decentralizācija, kā arī deleģēšana*).

Būtiska demokrātiskas sabiedrības iezīme ir arī kultūras administrācijas decentralizācija. Pieņemot lēmumus par finansēm, svarīga loma ir kompetentiem, politiski neatkarīgiem ekspertiem. Lielākai vajadzētu būt arī plašu sabiedrības slāņu līdzdalībai lēmumu pieņemšanā.³ Eiropas Padomes kultūras ekspertu 1998. gada ziņojumā (“Kultūrpolitika Latvijā”) ir konstatēts, ka

---

² Konsultatīvs orgāns, zināma decentralizācija. Visos vēlākajos kultūrpolitikas pētījumos tiek uzsvērtā šīs institūcijas nozīmība, taču valsts, šajā gadījumā Kultūras ministrija, bieži vien nav kooperatīvs sadarbības partneris.

³ Šeit kā piemēru varētu minēt Šveices tiešo demokrātiju kultūrpolitikas sfērā – tur par svarīgiem finansiāliem lēmumiem tiek rīkota tautas nobalsošana, kā tas notika, piemēram, jautājumā par Pikaso gleznu iepirkšanu valsts muzejā.

centrālajai administrācijai ir galvenā loma valsts kultūrpolitikas noteikšanā un finanšu principu izstrādāšanā [10]. Nozares galvenais pārvaldes orgāns ir Kultūras ministrija, kura īsteno veicinošas, koordinējošas, informativas un kontroles funkcijas. Tika uzsvērta nepieciešamība pēc lielākas sadarbības starp valsts un privāto sektoru – šī sadarbība no valsts puses tiek realizēta visai negribīgi, tomēr, tikai tai pastāvot, ir iespējams attīstīt kultūras sektoru atbilstoši un “modernā” kvalitātē.

Pēc Kultūras ministrijas pasūtījuma 1999. gadā izstrādātajā koncepcijā “Kultūras decentralizācija” ir konstatēts, ka, Latvijai atjaunojoties kā neatkarīgai valstij, jauni uzdevumi izvirzās arī Kultūras ministrijai. Mūsdienu apstākļos ministrijai jāpilda jaunas funkcijas – tās pamatmērķis ir veidot un koordinēt Latvijas valsts kultūras un kultūrizglītības politiku. Taču šīs politikas realizācijas instrumenti ir palikuši iepriekšējie – atsevišķu struktūru un projektu finansēšana. Koncepcijā tiek uzsvērts, ka Latvijā pastāv neatbilstība starp valsts kultūrpolitikā formulētajiem principiem un to realizēšanas iespējām⁴ [1, 6]. Visām kultūras apakšnozarēm vienoti var būt tikai vispārējie decentralizācijas principi: valsts kultūras politikas realizācijas iespēju saglabāšana Latvijā arī pēc kultūras decentralizācijas īstenošanas.

Decentralizācijas orientācija uz to, lai valsts institūcijas tiktu maksimāli atbrīvotas no tām nespecifisku funkciju izpildes.

Vadības lēmumu pieņemšanas maksimāls tuvinājums kultūras institūcijām, kuras šos lēmumus realizē.

---

⁴ Šādu situāciju rada kultūras pārvaldības procesu sadalījums pa kultūras apakšnozarēm, kur katra apakšnozare cenšas patstāvīgi, mazumā esošu resursu apstākļos risināt savas problēmas. Kultūras politikas pamatnostādņu īstenošanās ir galvenokārt valsts un pašvaldības kultūras institūcijas. Procesā maz ir iesaistītas nevalstiskās institūcijas. Galvenais finanšu avots ir valsts un pašvaldību budžets. Dominē nevis sniegtā pakalpojuma, bet institūciju finansēšanas sistēma. Pastāv neracionāls valsts, pašvaldību un nevalstisko institūciju kompetences un atbildības sadalījums, kā rezultātā tiek ierobežota jaunu dalībnieku ienākšana kultūras sfērā un papildu iespēju (ieskaitot finansiālu) radīšana kultūras jomā.

Funkciju decentralizēšanai var būt gan pozitīvas, gan negatīvas sekas. Pozitīva ir to nonākšana optimālākajā izpildes vietā, negatīva – to pazaudēšana. Nav iespējams runāt par deleģēšanu citam līmenim, kamēr nav skaidri zināms, kāds ir šis līmenis (tā organizatoriskā struktūra, pārvaldāmie apjomi utt.). Būtisks jautājums ir finansējuma pieejamība deleģēto funkciju izpildei.

Īpašs uzdevums ir **kultūras nozarē iesaistīto cilvēku sagatavošana**. Pirmais solis decentralizācijas procesā ir noskaidrot strādājošo informētību un izpratni par tās būtību, iespējamiem modeļiem. Vērtējot istenošanas perspektīvas, ieguvumam vajadzētu pārsniegt zaudējumus, pretējā gadījumā reformai nebūs nekādas jēgas.

Pētījumi “Kultūras decentralizācija, sociālo procesu analīze” un “Atsevišķu sabiedrības grupu attieksme pret dažādu iespējamo kultūras decentralizācijas mehānismu izmantošanu Latvijā” (1999) tika veikti, lai noskaidrotu kultūras nozarēs strādājošo gatavību radikālām pārmaiņām [3; 8]. Svarīga ir attieksme pret valsts un pašvaldības kultūras institūciju kā uzņēmēj sabiedrību (*ekonomiskā, tirgū orientētā decentralizācija*). Šeit respondentu vidū valda vienprātība – šāda darbība netiek atbalstīta. Konceptija paredz arī svarīgas pārmaiņas finansēšanas principos, dotāciju piešķiršanas, kā arī finansiālo līdzekļu piesaistes kārtībai (*ekonomiskā, finanšu decentralizācija, daļēji pat deleģēšana*). Arī šeit kultūras institūciju darbinieki uzskata, ka nepieciešams lielāks finansiālais atbalsts no valsts un pašvaldības, viņi nav gatavi paši piesaistīt līdzekļus un uzskata, ka viņiem tas arī nebūtu jādara.

Aptaujas rezultāti parāda, ka daļa kultūras darbinieku ir neapmierināta ar esošo stāvokli un ir gatavi pārmaiņām, taču ar decentralizāciju saistīto īpašumu veidu maiņu un finanšu piesaisti pārsvarā neatbalsta. Šeit ir nepieciešams rūpīgs sagatavošanās darbs: kultūras sfērā strādājošo informēšana un apmācība. Sasteigta politika var radīt zaudējumus gan kultūrai, gan kultūras nozarē iesaistītajiem cilvēkiem.

Nacionālās programmas “Kultūra” izveide 2000. gadā bija jauns posms Kultūras ministrijas istenotajā stratēģijā. Viens no svarīgākajiem programmas mērķiem ir veicināt kultūras decentralizāciju un kultūras attīstību novados [14, 180]:

- savienot strukturālo un funkcionālo pieeju kultūras pārvaldībā,
- izveidot efektīvāku kultūras pārvaldīšanas mehānismu; nošķirt valsts, pašvaldību un privāto institūciju atbildību kultūras jomas uzturēšanā un finansēšanā,

- nošķirt valsts atbildībā obligāti paturamās un atbalstāmās kultūras norises (kultūras pamatbudžeta finansējums) no konkursa kārtībā atbalstāmām norisēm (VKKF finansējums).

Aplūkojot šo uzstādījumu risinājumu programmā "Kultūra", ir jāsecina, ka tas netiek veikts. Nav konkrētu piedāvājumu reģionālajā, pašvaldību, kā arī nevalstisko, privāto un vispār kultūras institūciju līmenī. Tas pats sakāms par horizontālo un vertikālo decentralizācijas principu ieviešanu.

Arī skatot teorētisko uzstādījumu realizāciju dzīvē, diemžēl ir jāsastopas ar pretdarbībām. Ļoti simptomātisks ir VKKF gadījums. VKKF bija iecerēts kā veidojums, kas būtu pasargāts no politiķu ietekmes un līdz ar to būtu neatkarīgs kultūras norišu finansēšanā; naudu tajā nedalītu ierēdņi vai politiķi, bet atzīti attiecīgo kultūras nozaru eksperti. Galu galā VKKF tomēr tika iekļauts Kultūras ministrijas budžetā. Pamatā jautājums ir šāds: kā politiķi var sadalīt naudu, ja viņi nepārzina kultūras procesu? Prakse rāda, ka ministru neatbildētais jautājums par viņu redzētajām oriģinālfilmām radija pēkšņu krīzi kino nozarē, apdraudētu budžeta finansējumu, ko spēja nolīdzināt tikai intensīvs izskaidrošanas darbs.

Neiedziļinoties visos pamatojumos, ka nodokļi jāsakārto atbilstoši Eiropas Savienības normām, ka kultūras finansējums nevar būt atkarīgs no tabakas lietošanas daudzuma, tomēr jāsecina, ka VKKF iekļaušana valsts budžetā ir solis atpakaļ centralizācijas virzienā, pretim iespējai atkal politiski ietekmēt un kontrolēt naudas plūsmu.

Viena no pamatproblēmām ir valsts budžeta reformas nepieciešamība. Tās uzdevums būtu izveidot vairākpakāpju finansējuma sistēmu [17]. Pamatfinansējums kultūras organizācijām neatkarīgi no to juridiskā statusa nāktu no Kultūras ministrijas budžeta (pārtraucot ieilgušo padomju laika praksi, ka Kultūras ministrija atbalsta tikai valsts dibinātas organizācijas), īstermiņa projekti tiktu finansēti fondu konkursu kārtībā (*finansālā decentralizācija*).

Atzīstot, ka līdzšinējās pārmaiņas ir fragmentāras, Kultūras ministrijā jau ilgāku laiku tiek gatavota radikāla pārvaldes un finansēšanas reforma, kuru varētu ieviest 2007. gadā. Ikvienu kultūras institūcija neatkarīgi no tās dibinājuma veida varētu pretendēt uz valsts finansējumu. Tās darbība tiktu izvērtēta pēc iesniegtā stratēģiskā plāna, kas sastādīts trim gadiem un kurā būtu atspoguļota atbilstība kultūrpolitikas mērķiem, prioritātēm, kā arī plānotie rezultāti un

valsts līdzekļu izlietojuma lietderīgums. Tātad – kultūrpolitikas realizācijas *deleģēšana* pašvaldību, nevalstisko, kā arī privāto institūciju rokās.

Decentralizācija nav pašmērķis, bet gan politikas instruments demokrātiskā valstī [6, 23–38]. Decentralizācija ir demokratizācijas procesa reformu sastāvdaļa [18, 54]. Tomēr tā nebūtu jāuzskata par problēmu risinājuma brīnumlīdzekli. Nozīmīgs faktors šajā procesā ir politiskā griba, finansiālo un cilvēkresursu pieejamība.

Ir svarīgi novērtēt iespējamus ieguvumus, kā arī zaudējumus, kas varētu rasties decentralizācijas reformu rezultātā. Vai politiskās izlemšanas nodošana pašvaldību līmenī attīsta investīciju pieplūdumu un kurš no sektoriem (valsts, privātais, sabiedriskais) ir vispiemērotākais pilnvērtīgai kultūras nozares attīstībai?

Ir jāatbild arī uz vairākiem citiem jautājumiem:

- Vai sabiedrisko pakalpojumu kvalitāte līdz ar valsts uzdevumu decentralizāciju ir uzlabojusies?
- Vai reģionālās un lokālās institūcijas ir ieguvušas lielāku brīvību lēmumu pieņemšanā? Kā dažādos līmeņos tiek sadalīti finanšu resursi?
- Vai reģionu starpā ir vērojama izlīdzināšanās tendence?

Decentralizācija ir svarīgs ilgtermiņa uzdevums, to pat var uzskatīt par tādu kultūrpolitikas nosacījumu, kura izpilde ļauj realizēt pārējos mērķus.

Šādi izvērtējot decentralizācijas procesu Latvijā, varam secināt, ka teorētiski un arī politiski administratīvo institūciju līmenī ir vērojama noteikta attīstība un jauninājumi, taču realitātē joprojām nākas sastapties ar organizatoriskām grūtībām, kā arī ar centralizēto spēku pretdarbību. Ir loģiski, ka valsts mēģina saglabāt mantoto monopolstāvokli sabiedrībā, sociālajā sfērā un it sevišķi ekonomikā. Kārdinājums ir liels – kamēr politiskā vara nav atdalīta no īpašuma, iespējas izvirzīties pirmām kārtām ir šīs varas turētājiem.

Literatūra

1. Ābele, Druvis. *Koncepcija "Kultūras decentralizācija"*. Rīga, 1999.
2. Ašmanis, Miķelis. *Politikas terminu vārdnīca*. Rīga : Zvaigzne ABC, 1999.
3. *Atsevišķu sabiedrības grupu attieksme pret dažādu iespējamo kultūras decentralizācijas mehānismu izmantošanu Latvijā*. Rīga : Baltijas datu nams, 2000.

4. Cohen, John M. and Stephen B. Peterson. *Administrative Decentralization. Strategies for the 1990s and beyond*. Harvard, 1995.

5. Illy, Hans F. und Klaus Schimitzek (Hrsg.). *Entwicklung durch Dezentralisierung?* München : Minerva Publikation, 1986.

6. Illner, Michal. Decentralization reforms in Central and Eastern Europe and the CIS after 1989 : aims, problems and solutions. In: *Decentralization : Conditions for Success*. New York : United Nations, 2000.

7. König, Klaus. *Verwaltungsstaat im Übergang. Transformation, Entwicklung, Modernisierung*. Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 1999.

8. *Kultūras decentralizācija, sociālo procesu analīze*. Rīga : Baltijas datu nams, 2000.

9. *Kultūrpolitika Latvijā un Eiropas kultūras procesi*. Rīga : LR Kultūras ministrija, 1999.

10. *Kultūrpolitika Latvijā : Eiropas Padomes ekspertu ziņojums*. Sast. Dorota Ilčuka. Strasbūra 1998.

11. *Latvijas valsts kultūrpolitikas pamatnostādnes*. Rīga : LR Kultūras ministrija, 1996.

12. Mayntz, Renate und Fritz Scharpf (Hrsg.). *Gesellschaftliche Selbstregelung und politische Steuerung*. Frankfurt; New York, 1995.

13. Metzger, Ulrich: *Dezentralisierung in Entwicklungsländern. Finanzielle Dezentralisierung und Sustainable Human Development*. München : Ergon Verlag, 2000.

14. *Nacionālā programma "Kultūra" 2000–2010*. Rīga, 2001.

15. Rásky, Béla. Kulturpolitik(en) in Europa – die nationalstaatlichen Rahmenbedingungen. In: Ellmeier, Andrea und Béla Rásky. *Kulturpolitik in Europa – Europäische Kulturpolitik?* Wien, 1997, S. 3–106.

16. Rondinelli, Dennis A. Government decentralization in comparative perspective : theory and practice in developing countries. *International Review of Administrative Sciences*. No. 2, 1981, pp. 133–145.

17. Tjarve, Baiba. Reformas Kultūrkapitāla fondā vai Kultūras ministrijā? *Diena*. 2003, 2. aug.

18. Weidner, Holger. Querschnittauswertung der Serienevaluierung "Dezentralisierung". In: Bodemer, Klaus (Hrsg.) *Subsidiaritätsprinzip, Dezentralisierung und local Government – Konzeptionelle Fragen und Fallbeispiele aus drei Kontinenten*. Hamburg, 2000.

Ivars Bērziņš
**Kulturdezentralisierung als Neustrukturierung
der Beziehungen der Entscheidungsebenen**

Zusammenfassung

Die Abwendung vom "demokratischen Zentralismus" brachte es mit sich, daß die Frage einer dezentralisierten Verwaltung besondere Bedeutung erhielt.

Der Gebrauch des Begriffes Dezentralisierung ist vertreten in verschiedenen Wissenschaftsdisziplinen, wie Politikwissenschaft, Betriebswirtschaft, Soziologie, Nationalökonomie und Verwaltungswissenschaft.

Dezentralisierung kann allgemein als Übertragung von legaler und politischer Autorität über Planung, Entscheidungsfindung und administrativem Management von der Zentralregierung auf lokale Verwaltungseinheiten, halbautonome und überstaatliche Organisationen, Kommunalverwaltungen oder nichtstaatliche und private Organisationen definiert werden.

Als Komponenten von Dezentralisierungsstrategien können folgende Teilbereiche genannt werden: politische, administrative und finanzielle Dezentralisierung.

Dezentralisierung im Kulturbereich ist kein Selbstzweck, sondern instrumentale Politik; sie ist Voraussetzung einer leistungsfähigen und entwicklungsorientierten öffentlichen Verwaltung im demokratischen Rechtsstaat. Um die Dezentralisierungspolitiken im Kulturbereich auf den verschiedenen Analyseebenen zu bewerten, soll auf folgende Fragen zurückgegriffen werden: "Hat sich die Qualität der öffentlichen Dienstleistungen durch die Dezentralisierung staatlicher Aufgaben verbessert? Verfügen die dezentralisierten Verwaltungseinheiten über mehr Entscheidungsfreiheit? Wie verteilen sich die finanziellen Ressourcen? Gibt es eine Tendenz zur Angleichung der Lebensverhältnisse in den verschiedenen Regionen?"

Unterzieht man die Dezentralisierungsprozess im Kulturbereich Lettlands einer Bewertung, so lässt sich feststellen, dass auf dem Papier und auf der Ebene der politisch-administrativen Institutionen beachtliche Fortschritte und Neuerungen bestehen, dass es aber noch immer Probleme im Hinblick auf die Einrichtung der neuen Verwaltungsstrukturen und Widerstände zentralistischer Kräfte gibt.